

مشارکت شرکت‌های خصوصی

نظامی امنیتی در جنگ

از دیدگاه حقوق بین‌الملل

مترجمان و مؤلفان

دکتر علی پورقصاب امیری عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

دکتر حسن سلیمانی عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

پرستو زارعی کارشناس ارشد حقوق بین‌الملل

تابستان ۱۳۹۴

سرشناسه	: پورقصاب امیری، علی، ۱۳۵۰-
عنوان و نام پدیدآور	: مشارکت شرکت‌های خصوصی نظامی امنیتی در جنگ از دیدگاه حقوق بین‌الملل
مشخصات نشر	: تهران: فکر سازان، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۸ ص.
شابک	: 978-600-7560-09-9
وضعیت فهرست نویسی	: فبیای مختصر
یادداشت	: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
شناسه افزوده	: سلیمانی، حسن
شناسه افزوده	: زارعی، پرستو، ۱۳۶۱ -
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۸۳-۰۵۳

ناشر: انتشارات فکر سازان

نام کتاب: «مشارکت شرکت‌های خصوصی نظامی امنیتی در جنگ»

مترجمان و مولفان: دکتر علی امیری، دکتر حسن سلیمانی و پرستو زارعی

تعداد صفحات: ۱۶۸ صفحه

قطع: رقی

سال انتشار: چاپ اول - ۱۳۹۳

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۶۰-۰۹-۹

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان شهید وحید نظری،

کوچه شهید قدیری، پلاک ۲۲، واحد ۴، تلفن: ۶۶۴۸۹۲۹۶-۶۶۴۸۹۲۹۷

فکس: ۶۶۹۶۰۷۶۰

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

مقدمه ظ

فصل اول: عملیات جنگی هدایت شونده از راه دور

گفتار اول: دامنه حملات از طریق شبکه‌های کامپیوتری ۲۷

گفتار دوم: ادوات جنگی بدون سرنشین ۳۷

فصل دوم: رفتار با کارمندان غیرنظامی و پیمانکاران مطابق حقوق

جنگ

گفتار اول: تفکیک میان رزمندگان، غیررزمندگان و غیرنظامیان ۵۱

الف) تعریف رزمنده ۵۱

ب) تعریف غیررزمنده ۶۲

ج) تعریف غیرنظامی ۶۴

د) تعریف مزدور ۶۶

گفتار دوم: معنای مشارکت مستقیم در مخاصمات ۷۰

گفتار سوم: ممنوعیت‌های حقوق جنگ در زمینه توسل به زور علیه
غیرنظامیان همراه نیروهای مسلح..... ۸۱

فصل سوم: مشارکت غیرنظامیان همراه نیروهای مسلح و غیرنظامیان دور از نیروهای مسلح در عملیات رزمی

گفتار اول: بکارگیری کارمندان غیرنظامی توسط نیروهای مسلح..... ۹۳
گفتار دوم: بکارگیری پیمانکاران غیرنظامی توسط نیروهای مسلح..... ۹۸
الف) دامنه خدمات پیمانکاران غیرنظامی..... ۹۹
ب) دلایل استفاده از پیمانکاران غیرنظامی..... ۱۱۰
گفتار سوم: وضعیت حقوقی کارمندان غیرنظامی کنونی و فعالیت‌های
پیمانکاران ۱۱۴
گفتار چهارم: مشارکت غیرنظامیان در عملیات رزمی تحت فرماندهی از
راه دور بر طبق حقوق جنگ ۱۱۷

فصل چهارم: نارسایی‌های حقوق جنگ در خصوص مشارکت غیرنظامیان همراه نیروهای مسلح در عملیات رزمی

گفتار اول: عدم تمایز دقیق رزمندگان و غیرنظامیان در حقوق جنگ. ۱۲۳
گفتار دوم: پیامدهای تعریف سختگیرانه از مشارکت مستقیم در

مخاصصات.....	۱۳۰
گفتار سوم: عدم تمایز میان مشارکت کارمندان غیرنظامی و پیمانکاران در	
عملیات رزمی طبق حقوق جنگ.....	۱۳۴
گفتار چهارم: کمرنگ شدن ممنوعیت مشارکت غیرنظامیان در عملیات	
رزمی تحت فرماندهی از راه دور.....	۱۳۶

فصل پنجم: اصلاح حقوق جنگ

گفتار اول: مصادیق فعالیت‌های معادل مشارکت مستقیم در

مخاصصات.....	۱۴۳
الف) تبیین معنای مشارکت در مخاصصات.....	۱۴۳
ب) نحوه تعیین مصادیق مشارکت مستقیم در مخاصصات.....	۱۴۶
گفتار دوم: بازبینی جایگاه غیرنظامیان همراه نیروهای مسلح.....	۱۴۹
الف) تعیین کارمندان غیرنظامی بعنوان رزمندگان از راه دور.....	۱۵۰
ب) تعیین غیرنظامیان همراه و حامی نیروهای مسلح بعنوان اهداف	
مشروع حمله.....	۱۵۶
ج) روش اصلاح وضعیت حقوقی غیرنظامیان همراه نیروهای مسلح.....	۱۵۸
نتیجه‌گیری.....	۱۶۱

پیشگفتار:

جنگ از مفاهیم تاریخی است که ذهن و جسم و روح همه ابنای بشر از آدم و حوا تا شهروندان امروزی به نوعی تجربه مستقیم یا غیرمستقیم آن را داشته و دارند.

در گذشته جنگ قاعده بود و صلح استثناء. کمیابی منابع و رقابت و درگیری بر سر تسخیر و تصرف منابع همواره عامل جنگ بوده است. در دوره‌هایی از تاریخ بشر، ایدئولوژی‌های گوناگون نیز به عوامل شروع جنگ افزوده شدند. قرن نوزدهم سرآغاز پیدایش قواعد حقوقی مدرن جهت کاستن از شدت و سختی و خسارات جنگ بود. بازیگران غیردولتی مانند جنبش بین‌المللی صلیب سرخ با ایده کمک به مجروحین و زخمی شدگان میدان جنگ، فعالیت بشردوستانه خود را آغاز کردند و این روند تدریجاً به عرصه روش‌های جنگیدن نیز تسری یافت. با آغاز قرن بیستم و کنوانسیون‌های لاهه ۱۹۰۷ مسائل بشردوستانه در جنگ و رفتار طرف‌های متخاصم تا حدودی قاعده‌مند شد. متعاقباً در سال ۱۹۴۹ با مذاکره و تصویب کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو این رژیم حقوقی

بین‌المللی بشردوستانه تکامل یافته و متعاقبا با پروتکل‌های الحاقی ۱۹۷۷ به کنوانسیون‌های چهارگانه این رژیم حقوقی به اوج تکامل خود رسید. امروز نیز همین کنوانسیون‌ها و رژیم حقوقی بین‌المللی بشردوستانه ناظر بر جنگ‌ها و مخاصمات مسلحانه است. اما در حال حاضر با پدیده‌های جدیدی روبرو هستیم که لزوما در چارچوب رژیم حقوقی بین‌المللی بشردوستانه نمی‌گنجد، از جمله درگیرهای مسلحانه غیربین‌المللی و نیز بکارگیری ارتش‌های خصوصی در جنگ‌ها و انواع جنگ افزارهای هوشمند که می‌توانند افراد انسان را مورد هدف و کشتار قرار دهند. همین تحولات اخیر باعث شده جایگاه این پدیده‌ها و مفاهیم در حقوق بین‌الملل بشردوستانه جایگاه مشخصی نداشته باشند که لزوم بذل توجه و همکاری و تشریک مساعی جامعه بین‌المللی را جهت قاعده‌مند کردن جنگ‌های امروزی و حفاظت از جان غیرنظامیان می‌طلبد. در این راستا حرکتی خودجوش از سوی صلیب سرخ بین‌المللی و جمعیت هلال‌احمر از سال ۲۰۱۲ شروع شده که یک روند مشورتی با دولت‌هاست با این هدف که در نهایت سلاح‌ها و انواع جدید درگیرهای مسلحانه نیز مشمول قواعد حقوق بین‌الملل بشردوستانه بشوند.

این روند قرار است تا پایان سال ۲۰۱۵ به یک نتیجه اولیه جهت ادامه حرکت در مسیر شکل دادن به مجموعه‌ای از حقوق نرم یا حقوق سخت جدید برسد. جمهوری اسلامی ایران نیز یکی از کشورهای فعال مذاکره‌کننده در این روند است که از لحاظ محتوایی در شکل‌گیری و کیفیت سازوکار نهایی ذینفع می‌باشد. بر همین اساس نوشتار حاضر که عمدتاً ترجمه از منابع خارجی است با هدف تولید ادبیات در این زمینه به رشته تحریر درآمده و بر آن است تا در آینده این مسیر را ادامه داده و به مرجعی در گفتمان آکادمیک در این زمینه تبدیل شود.

چارچوب تئوریک این نوشتار عبارت است از انسانی‌تر کردن جنگ از طریق درک بهتر وضعیت و روندهای کنونی جنگی در جهان و تلاش برای ارائه ایده و پیشنهاداتی به منظور کنترل عادلانه‌تر جنگ افزارها و روش‌های جنگی جهت کاستن از خشونت جنگ.

هرگونه اظهار نظر و کمک فکری خوانندگان، لطف بزرگی است به
نگارندگان^۱ این اثر در جهت بهبود کیفیت تامل و تدبیر بیشتر راجع به
تکمیل موضوع حاضر.

حسن سلیمانی علی امیری و پرستو زارعی

تابستان ۱۳۹۴

^۱ دکتر علی امیری، فارغ التحصیل دوره دکترای حقوق بین الملل از دانشگاه کوبه ژاپن، استادیار
حقوق بین الملل دانشگاه آزاد اسلامی (۱۳۸۷ تا ۱۳۹۴) و مدیر گروه دکترای حقوق بین الملل
عمومی واحد دامغان (۱۳۹۳)، رایانامه: aliamiri20@yahoo.com

دکتر حسن سلیمانی فارغ التحصیل دوره دکترای حقوق بین الملل از دانشگاه ولز
انگلستان و استادیار حقوق بین الملل دانشگاه آزاد اسلامی (۱۳۸۶ تا ۱۳۹۴)، رایانامه:
hsoleimani20@gmail.com

پرستو زارعی کارشناس ارشد حقوق بین الملل، فارغ التحصیل دانشگاه آزاد اسلامی واحد
نهران شمال (۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳)، رایانامه: parastu.zarcei1988@yahoo.com

چکیده:

انسانی تر کردن جنگ و منع مشارکت بی سروصدای غیرنظامیان در جنگ از جمله اهداف آرمانی پژوهش و هدف کلی تحقیق می باشد. در این پژوهش همچنین به تبیین جایگاه غیرنظامیان در جنگ های الکترونیک و کامپیوتری در پرتو حقوق بین الملل نوین و خلاءهای آن خواهیم پرداخت. بروز جنگ های مدرن به طرز چشمگیری در دهه های اخیر متحول شده است، هم از لحاظ اینکه چه کسانی در جنگ ها شرکت دارند و هم از این نظر که چگونه با یکدیگر می جنگند.

امروزه، میدان جنگ کمتر جولانگاه سربازان است و بیشتر به عرصه کارکنان غیرنظامی همراه نیروهای مسلح و ادوات جنگی کنترل از راه دور تبدیل شده و این پدیده روز به روز در حال گسترش است. به موازات استفاده دولت ها از ادوات جدید جنگی علیه یکدیگر، جبهه های جدیدتری نیز گشوده می شوند. تا کنون حقوق جنگ این تغییر و تحولات را در نظر نگرفته است و هیچ استاندارد و معیار مناسبی برای تعیین اینکه کارکنان غیرنظامی همراه نیروهای مسلح چه کاری می توانند بکنند و یا چه زمانی می توانند هدف حمله قرار گیرند، وجود ندارد. این

کمیو‌ها باعث می‌شود که تعیین قاعده‌مند و صحیح حقوقی این دسته از افراد از اهمیت فزاینده‌ای برخوردار باشد، به این دلیل که نیروهای مسلح دولت‌ها روز به روز با کمرنگ‌تر شدن سایه حمایت حقوق جنگ بر روی این افراد مواجه می‌شوند. حتی حمایت از جمعیت‌های غیرنظامی انبوه نیز که تحت حمایت حقوق جنگ هستند، بدین طریق در معرض آسیب قرار می‌گیرند. دولت‌ها نیاز دارند که جایگاه غیرنظامیان همراه نیروهای مسلح را به نحوی احراز کنند که اصل تفکیک و تمایز در حقوق جنگ حفظ شود و آسیب نبیند. همچنین دولت‌ها می‌بایستی در نظر داشته باشند که امروز کارکنان غیرنظامی همراه نیروهای مسلح بخش ضروری و حیاتی قوای نظامی هستند. بنابر برخی معتقدند که کارکنان غیرنظامی، بعنوان رزمندگان از راه دور شناسایی شوند و هدف قرار دادن آن دسته از شهروندان غیرنظامی که همراه نیروهای مسلح هستند و حمایت مستقیم از عملیات رزمی می‌کنند را مشروعیت بخشیم. چنین اقدامی می‌تواند اولین گام مهم در فرآیند اصلاح جنگ باشد.

در گذشته خشونت در جنگ حداکثر یک تجربه شخصی بود. جنگجویانی که با شمشیر و سپر می‌جنگیدند از دشمن خود دور نبودند. اختراع باروت و بعداً اختراع هواپیما باعث شد ابعاد فیزیکی میدان جنگ گسترش یابد اما هنوز هم رزمندگان فاصله نزدیکی با اهداف مورد حمله خود داشتند. فناوری‌های جدید در اختیار دولت‌ها باعث شد منطقه درگیری گسترش یابد و در عین حال این امکان را فراهم ساخته که پرسنل درگیر در مخاصمات بتوانند دور از میدان جنگ باشند.

جنگ از راه دور می‌تواند اشکال گوناگونی داشته باشد مثل حمله به شبکه کامپیوتری دشمن با کرم‌ها و ویروس‌های کامپیوتری و یا با استفاده از هواپیماهای بدون سرنشین کنترل از راه دور برای شلیک موشک به سوی میدان نبرد. با استفاده از این روش‌ها رزمندگان می‌توانند پشت صفحات کامپیوتری خود نشسته و از فاصله صدها و حتی هزاران مایلی به دشمنان خود حمله کنند.

تحول دوم در عرصه درگیری‌های مسلحانه رویکرد فزاینده دولت‌ها به تغییر روش انجام فعالیت‌هایشان که مثلاً از طریق پرسنل نظامی صورت می‌گرفت به پرسنل غیرنظامی است. یعنی امروزه ارتش‌ها برای انجام

عملیات و تعمیر و نگهداری تجهیزات نظامی و حمایت از عملیات‌های رزمی به‌طور فزاینده‌ای از پرسنل غیرنظامی استفاده می‌کنند. در حالی که این رویه جدید دولت‌ها ممکن است منافع سرشاری برای دولت در بر داشته باشد. منافی مانند صرفه‌جویی در هزینه‌ها و دسترسی به توان کارشناسی فنی برتر، در عین حال این روش جدید دولت‌ها خطر نقض حقوق جنگ را با مشارکت دادن نادرست غیرنظامیان در عملیات رزمی نیز دربردارد.

حقوق جنگ تلاش می‌کند استفاده دولت‌ها از غیرنظامیان در عملیات رزمی را در حین درگیری‌های مسلحانه بین‌المللی از طریق ممنوع کردن مشارکت مستقیم غیرنظامیان در عملیات رزمی تحت نظم و قاعده در بیاورد. سیاست کلی که اساس این ممنوعیت در حقوق جنگ می‌باشد آن است که از غیرنظامیان در مقابل "مورد هدف حمله قرار گرفتن" حمایت کنند.

کارآمدی این ممنوعیت در حقوق جنگ به شدت افول کرده است. زیرا در حقوق جنگ تعریف روشنی از مشارکت مستقیم در عملیات رزمی وجود ندارد.

ممنوعیتی که ممکن است به راحتی در خصوص سیستم‌های تسلیحاتی ساده که در فاصله کوتاهی از هدف خود عمل می‌کنند قابل اعمال نباشد اما راهنمای خوبی در مورد قانونی و مشروع بودن هدف‌گیری غیرنظامیان که خدمات مهمی برای عملیات جنگی برای دولت خود فراهم می‌کنند در اختیار می‌گذارد. دولت‌ها از این ابهام مطلع و از آن بهره‌برداری می‌کنند تا مشارکت غیرنظامیان در فعالیت‌های جنگی را افزایش دهند.

وجهه دولت‌هایی که به طور فزاینده‌ای از غیرنظامیان استفاده می‌کنند و عملیات رزمی کمتری را از راه دور کنترل می‌کنند، باعث شده زاویه جدیدی برای ما باز شود تا بتوانیم نارسایی‌های حقوق جنگ را در زمینه مقررات مربوط به مشارکت غیر مستقیم غیرنظامیان در عملیات رزمی در درگیری‌های بین‌المللی مورد تجربه و تحلیل قرار دهیم. امروزه غیرنظامیان به نحو چشمگیری در تعمیر و نگهداری و راه‌اندازی سیستم‌های پیچیده تکنولوژیک که در عملیات‌های رزمی کنترل از راه دور مورد استفاده قرار می‌گیرند مشارکت دارند.

ابهام‌های تعریفی و نارسایی‌های حقوق جنگ در خصوص ممنوعیت‌های موجود که مربوط به مشارکت مستقیم غیرنظامیان در عملیات رزمی

می‌شوند زمانی بیشتر روشن می‌شود که آن را با شهروندان غیرنظامی مقایسه کنیم که بسیار دور از میدان جنگ هستند ولی در حال حمایت از عملیات رزمی و یا حتی مشارکت در آن می‌باشند.

این موضوع که آیا کارمندان غیرنظامی و پیمانکاران می‌توانند قانونمند در فعالیت‌های رزمی مشارکت داشته باشند یا نه و در نتیجه اینکه آیا می‌توانند قانوناً مورد هدف حمله باشند یا نه به ۴ دلیل موضوع قابل توجهی است:

اول اینکه دولت‌ها به طور فزاینده‌ای غیرنظامیان را در نیروهای مسلح خود به کار می‌گیرند تا حدی که امروزه غیرنظامیان نقش غیرقابل اجتنابی در توانایی بسیاری از دولت‌ها برای استفاده از نیروهای نظامی خود پیدا کرده‌اند.

دوم سیاست‌های منطقی و روشنی در ارتباط با اینکه اینگونه شهروندان غیرنظامی در کدام نوع عملیات‌های رزمی می‌توانند شرکت داشته باشند ضروریست تا بتوان از ابهام موجود در تفکیک میان شهروندان غیرنظامی و رزمندگان جلوگیری کرد و از این طریق کل جمعیت غیرنظامی را از خطر نجات داد.

سوم غیرنظامیانی که درگیر فعالیت‌های رزمی هستند و حقوق جنگ را نقض می‌کنند ممکن است رزمندگان غیرقانونی محسوب بشوند و برای اقدامات خود با مسئولیت کیفری مواجه شوند.

چهارم اینکه دولتی که از شهروندان غیرنظامی خود مغایر با حقوق جنگ استفاده می‌کند، در واقع مسئولیت‌های خود تحت حقوق جنگ را نقض کرده است.

براین اساس، حقوق جنگ در ارتباط با شهروندان غیرنظامی که نیروهای مسلح خود را همراهی می‌کنند دارای خلاءهایی است که نیازمند توسعه می‌باشد تا بهتر بتوان از این گونه غیرنظامیان حمایت نمود و تفکیک عمومی میان رزمندگان و غیرنظامیان که به نیروهای نظامی وابسته نیستند را حفظ کرد و در عین حال بر این واقعیت اذعان کردن که شهروندان غیرنظامی آنقدر با بسیاری از نیروهای مسلح عجین شده‌اند که بخش غیرقابل تفکیک و جدایی‌ناپذیر از ارتش به نظر می‌رسند.

برای رسیدن به این اهداف حقوق جنگ می‌بایست در ۳ زمینه توسعه داده شود.

اول: مشارکت مستقیم در رزم می‌بایستی به روشنی و به‌طور مُضیق تعریف شود تا بتوان دولت‌ها و افراد را قادر ساخت که تشخیص دهند تا چه زمانی غیرنظامیان در عملیات رزمی شرکت می‌کنند.

دوم اینکه دولت‌ها پس از رعایت ملزومات اطلاع‌رسانی صحیح می‌بایستی قادر باشند آن دسته از کارمندان غیرنظامی را که در عملیات‌های رزمی کنترل از راه دور مشارکت دارند را به عنوان رزمنده احراز کنند.

سوم اینکه پیمانکاران و مستخدمین غیرنظامی که حمایت مستقیم و ضروری از عملیات‌های رزمی می‌نمایند می‌بایستی به عنوان اهداف مشروع حمله تعیین شوند.

تغییر و اصلاحات پیشنهادی در حقوق جنگ در پنج فصل ارائه خواهد شد.

فصل اول درخصوص حوزه فعالیت دو گروه اصلی از عملیات‌های رزمی کنترل از راه دور و حمله از طریق شبکه‌های کامپیوتری و نیز استفاده از ادوات جنگی کنترل از راه دور بحث می‌کند.

فصل دوم، آن دسته از مواد حقوق جنگ را بررسی می‌کند که در ارتباط با کارمندان و پیمانکاران غیرنظامی می‌باشد. در این قسمت در خصوص

تعریف غیرنظامیان و رزمندگان بر طبق حقوق جنگ و نیز نحوه رفتار با غیرنظامیان همراه نیروهای مسلح پرداخته خواهد شد. این قسمت همچنین معنای ممنوعیت مشارکت مستقیم غیرنظامیان در مخاصمات را بررسی کرده و به این نکته می‌پردازد که چگونه ابهام موجود درخصوص اینکه کدام دسته از فعالیت‌های غیرنظامیان را می‌توان تحت این ممنوعیت دسته‌بندی کرد از کارآمدی حقوق جنگ در این زمینه کاسته است.

فصل سوم مروری دارد بر اینکه دولت‌ها امروزه چگونه کارمندان و پیمانکاران غیرنظامی را در ارتش‌های خود ادغام کرده‌اند و از آنها برای عملیات‌های رزمی بهره‌برداری می‌نمایند و تا چه حد کارمندان و پیمانکاران غیرنظامی می‌توانند در عملیات‌های رزمی کنترل از راه دور برطبق حقوق جنگ مشارکت نمایند.

در فصل چهارم، مشکلات مربوط به چگونگی کنترل مشارکت مستقیم غیرنظامیان در عملیات رزمی کنترل از راه دور در چارچوب حقوق جنگ مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فصل پنجم با پیشنهاد اصلاحات در حقوق جنگ سعی در بهبود کنترل فعالیت‌های رزمی شهروندان غیرنظامی همراه نیروهای مسلح دارد.